

ACC. N:R.

M. 6179: 1-14

Landskap: Småland. Upptecknat av: Sture Bäckström
 Härad: Uppländinge. Adress: Värmdösnäs
 Socken: Bädesjö Berättat av: Lina Gren
 Uppteckningsår: 1929, 1930 Född år 1856 i Hornaryd.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ful seder.

Torpardottern som inte kunde spinna.

Ävor

En jätteskräring. En trollskäring

Tomtar.

Kreatureren.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 6179

Landskap: Småland
Härad: Uppvidinge
Socken: Vädesjö
Uppteckningsår: 1929

Upptecknat av: Sture Bäckström
Adress: Väredasens
Berättat av: Lina Gren
Född år 1856 i Hornaryd sock.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1.

Julseker.

Julaftons morgon såg husets folk upp
så tidigt, att husets tvinnor innan dager
hann hänga upp gardinerna. Innan dager
skulle man folken också måka i ladugården.
Detta gick sedan inte ske förrän "fyäradan".
Bulle besök göras hos någon julafton, måste
detta ske innan dager, annars måste lite glöi
slås på den besökande.

För de öppna spisarna höggas almsånga
granvedsbitar, som spräcktes, så att de
mest liknade "snålträ", och voro torra och
brunna bra. Veden fick ej huggas julafton

ACC. N:R. 6179

Landskap: Småland Upptecknat av: Sture Bäckström
 Härad: Uppvidinge Adress: Värnäsens
 Socken: Hädesjö Berättat av: Lina Green
 Uppteckningsår: 1929 Född år 1856 i Hornaryd

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2.

Ej sådan väd var syndig, utan den skulle
 huggas före och fick ej röas förrän trasan
 skulle lända. Juveden måste räcka till "fjäre-
 dan", som också firades för. När klackan
 var 12 skulle det uti arbete vara avslutat, och
 det var bara löst arbete, som de då företaga
 sig.

Klackan 12 ägde doppet rum, nu för
 tiden inte förrän vid 2 tiden. Husbodern hade
 i en trepotagryta kokt savel. Savlet lades upp
 på stora träpat. I spadet doppades sedan bräd-
 skivor, och av savel skar sedan var och en
 vad han ville. Bricka hade de i tunnslapp eller
 träkannor. Och så skulle de ha startat hem-

ACC. N:R. 6179

Landskap: Småland. Upptecknat av: Sture Bäckström
 Härad: Uppvidinge. Adress: Värendes församling
 Socken: Bäcksjö. Berättat av: Lina Eren.
 Uppteckningsår: 1929 Född år 1856 i Hornaryd.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3.

bragt brännvin, den så kallade "dopparsuppen".
 Julsten skulle också smakas, men den hade
 "skärats" till julkost. Den mora, som ej lades
 fram en del ost, anägs för snål.

Under tiden från doppet till kvälsvar den
 skulle julbaket äga rum. Först badades hus-
 fadern, sedan äldste sonen och så undan jär-
 undan. Sist badades husmodern och tjänarna.
 Husmodern brukade för det mesta få tvätta dem.
 Man brukade lägga i vätnet blommor från mid-
 sommar, och vätnet skulle sedan stå i tre
 dagar, innan det fick slä ut. Efter badet
 tog man på sig sina helgdagskläder, och som
 fått nya kläder lags på sig dem. Det var ej

6179

ACC. N:R.

Landskap: Småland Upptecknat av: Sune Bäckström
 Härad: Uppvidinge Adress: Värendseke
 Socken: Vädesjö Berättat av: Lina Gren
 Uppteckningsår: 1929 Född år 1856 i Hornaryd

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4.

Evunget, att de skulle ha nya kläder till jul, men till nyår skulle de ha åtminstone någon ny klädesdräkt.

I länet hade de tjävar i viken de fästis linne dukar med vacker grans. På väggarna upphängdes bonader som varit målade på väv. Även hängdes sidenförkläde ^{och} silkeskläde upp. Smycken, koppar och temlar viskar sattes fram. Julgranarna var av trä och stämplade omvirade med papper. När kommet släcktes av på hösten togs några av knippen. Dessa förkades och gömdes till jul, då de togs fram och sattes på julbordet. När det var julsigklätt brukades ibland en härt

ACC. N:R. 6179

Landskap: Småland. Upptecknat av: Sune Bäckström.
 Härad: Uppsvidinge Adress: Vårendseke.
 Socken: Döderfö Berättat av: Lina Eren.
 Uppteckningsår: 1929. Född år 1856 i Hornaryd.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5

ledas in för att se stugans prant och smaka
 julbrödet och förslagsvis också julöl.

Den första julgranen kallade de "torre". De
 hade den ständigt på golvet. Den var klädd med
 stjärnor, kippor av vitt, gult och rött papper. Vi-
 dare hade de löggen i den.

Julhalmen hade kruspaden själv utvalt. Den
 skulle vara ren och snygg. Det brukade gå åt
 ett par tre bukter (stora källor). Den breddades ut
 väl, och det skulle stänkas lite öl och lite bränn-
 vin på den. Den tultas om, när den blev sockig
 och jul. ~~As~~ Julhalmen använde folk ibland
 till att vira om små julträd, för att det
 skulle bli god frukt.

ACC. N:R. 6179

Landskap: Småland. Upptecknat av: Sture Bärnström
 Härad: Uppvidinge Adress: Värnäsbruk.
 Socken: Värnäs Berättat av: Lina Gren
 Uppteckningsår: 1929. Född år 1856 i Hornaryd.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6.

Julkärlan ländes av husfadern själf, när alla hade badat och lagit på sig julgagnskläderna. Sedan skulle husets folk sitta och se på den flammande brasan, medan husmodern dukade fram merapion.

Alla jingor var sina julkärlar. Först låg en stor kaka och sedan mindre och mindre. Runt omkring stod grisar och jungfrur, som voro köpta. Bjällen och gatter låga också omkring brögarna. Bjällaren hade ett eget bord med sin julkärl på. Voro bjällarna flera jingor och sina julkärlar på sitt rum. Julkärlarna skulle inte smakas förrän nyårsdagen.

Julapions tvål måste lämnas utaför

ACC. N:R. 6179

Landskap: Bernäländ Upptecknat av: Sture Bäckström
 Härad: Uppvidinge Adress: Värendasus
 Socken: Bådesjö Berättat av: Lina Gren
 Uppteckningsår: 1929 Född år 1856 i Hornaryd.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7

fönstren vara haspade för att ingen skulle kunna komma och se in i stugan. Om någon såg in genom fönstret, så såg han den sitta utan huvud, som under året skulle dö. Maten bestod av skinka, griskummad, lutpisk och potatis och bröd. Efteråt följde potatis och moröttspanna. samt horngrysgröt. Till gröten rimmades. När de åtit lag husspader fram bibern och läste julangeliet och någon julpredikan ur Nordborgs, Luthers eller Elwings psaltar. Så drucko de brännvin och julöl. De drucko till jämt anit. Voro de udda, så såte de fram en tallrikt och en stol för mysket. Ljus skulle bränna för varje person. Julmaten skulle stå kvar över natten för lantarna och för ens anhöriga.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

6179

Landskap: Småland Upptecknat av: Sture Bårnström
 Härad: Uppvidinge Adress: V. Årenasens
 Socken: Bådesjö Berättat av: Lina Gren
 Uppteckningsår: 1930 Född år 1856 i Kornaryd

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8.

Qa 570

Lörpardottern som inte kunde spinna

Det var en gång en lörpardotter, som inte kunde spinna. Hennes mor blev arg på henne och sa till henne till att spinna upp på kusten. Kungen for då förbi och gick se till henne. Han frågade modern, varför flickan sa till på kusten. Modern berättade, att hon kunde spinna silke av ler och länghalm. Då skall hon gå följa med till slottet, svarade kungen, och han hon spinna silke, så skall hon gå slämma där. Han sa till henne i ett enrum på slottet. När hon sa där, kom det en lönne och gav henne en vante, med vilken hon skulle kunna

ACC. N:R. 6179

Landskap: Småland. Upptecknat av: Sture Bäckström
 Härad: Uppsvidinge. Adress: Vårenasare.
 Socken: Bådesjö. Berättat av: Lina Eren.
 Uppteckningsår: 1930 Född år 1856 i Kornaryd.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9.

spinna, men hon var övergiven och inom viss
 tid såga hans namn. Hon såg där och grät.
 Då berättade kungen om, att han hade sett en liten
 gubbe, som dansade bringan enbuske och
 sjöng:

"I slag skall jag måls måla,
 i morgon skall mitt bröllop vara.

Och jungfrun sitter i buren och gråter,
 och hon vet inte vad jag heter,
 men jag heter Jitleri Eren."

Hagen efter kom kungen och skulle drämla flickan
 som brud. Då sade han: "Här har du din handbok
 Jitleri Eren." Sedan gick han gå, men hon
 stannade på stället.

ACC. N:R.

6179

Landskap: Småland. Upptecknat av: Sture Bäckström.
Härad: Uppvidinge. Adress: Värnäsens.
Socken: Bäcksjö. Berättat av: Lina Gren.
Uppteckningsår: 1930 Född år 1856 i Hornaryd.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

10.

Svar.

Det var en snok, som hade en groda i
munnen. En person gick se snoken och slog
ihjäl den, men lät grodan leva. När han
hopprade ut ur munnen sade han: "Tack
för hjälpen!" Det var en äva, och han hjälpte
honon sedan.

ACC. N:R. 6179

Landskap: Småland Upptecknat av: Sture Bäckström
Härad: Uppvidinge Adress: Värenas förs.
Socken: Bädesjö Berättat av: Lina Gren
Uppteckningsår: 1930 Född år 1856 i Hornaryd

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

11

En jättekråking.

Det var en jättekråking som tog sand i en särmpan. När hon gått till sjöns gick särmpan sönder. Då började hon gråta, och då blev Hrettingsjön. När hon kom till Bräns gjordes hon någonting annat, och då blev Örenen.

En trollkråking

En trollkråking mötte en gubbe, morfar och han varo knektar inop. Trollkråkingen hade föruvlat sig till hans hustru och begynte prata med honom. När han sedan fick veta att det inte var hans hustru blev han vansinnig.

ACC. NR. 6179

Landskap: Småland Upptecknat av: Sture Bäckström
 Härad: Uppvidinge Adress: Värnäsens
 Socken: Nädesjö Berättat av: Lina Gren
 Uppteckningsår: 1930 Född år 1856 i Hornaryd

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

12.

Tomtar

I Sandareda hade de tomtar, som spunno om nåtterna. Det var så välsignat där så med allt. Men folket i gården tyckte inte om att de spunno om nåtterna, så bonden slog i en lätje-tenne i spinnrocken. Men det skulle han inte ha gjort, för sedan försvann lyktan från den gården. Lina till Olofs gav också tomtarna gröt-julapåsar, och de äto ur den.

I Ramnäså hade de en tomt, som hade bara ett strå på axeln. En person sade till honom: "Her behåver inte göra på sig för det." Då försvann tomten.

ACC. N:R. 6179

Landskap: Småland Upptecknat av: Sture Bäckström
Härad: Uppsvidinge Adress: Värnäsens
Socken: Sädesjö Berättat av: Lina Gren
Uppteckningsår: 1930 Född år 1856 i Hornaryd

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

13.

Kreatur

För att kreaturen skulle trivas, skulle man korsa över dem.

De skulle se dröma avigt, för att de skulle trivas.

Om hästen var svettig på morgonen, red man hästen. De skyddade hästen för maran genom att sätta upp skäror. De kunde också sätta upp en spegel. Eftersom maran såg sig själv i spegeln, kom han inte mer tillbaka. En uggle brukade också hänga över stalldörren.

Om de hade arga fjurar, kunde husmodern ta mat i sin förkläde och ge åt fjuren, så blev han aldrig arg på henne mer.

När fjuren släpps på, bets sade man: Lös.

Skriv endast på denna sida!

6179

ACC. N:R.

Landskap: Småland Upptecknat av: Sture Bäckström
 Härad: Uppsvidinge Adress: Vårenasens
 Socken: Wädesjö Berättat av: Lina Gren
 Uppteckningsår: 1930 Född år 1856 i Wormared

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

14

lilla, fram igen nästa år med en bra präst. Sedan skulle de ha en liten lufs kvar i bringan och på rumpan. Boringen skulle fåret smaka. Då stötk de fåret med saxen ett par gånger vid nosen.

En visa om trollen, som skulle födra korna.

"Om du kommer den jätan jag
så ge den lilla dricka

som ligger i berget och lita."

När inte korna blivit lädda, skulle de ha löpskinn och råkeri.

Fårrar ett får "dräpet", skall man lägga sig och bita av gräset, som står åt nor, och ge det åt fåren. Gräset skall växa vid laugården.